

ACC. N:R. _____

M. 9128: 1-14.

Landskap: S k å n e Upptecknat av: Walter Welin
 Härad: Adress:
 Socken: Y S T A D Berättat av: f. d. Brevbärare Göransson
 Uppteckningsår: 1942 Född år 1859 i Ystad

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Register:

Biddingen sid. 1	Bäckhästen 14
Fan-ant-Åke 2	Spöke i Peterskyrkan
Krogar i Ystad 3	Skrämma barnen med 14
Midsommar 4, 10	
Spelmän 4	
Majstång 4	
Marknader 5	
Jordbruk 5 -6	
Hantverkare 6, 8	
Handlare 6-7	
Per Hälsa 7	
Ljusinbrinningsfester 8	
Märten 9	
Pingst 9	
Utflykter 10	
Vårfrudagen 10	
Fastlag 10	
Slå katten ur tunnan 10-11	
Kolera 10	
Picka ägg 12	
Påsk 12	
Första maj 12	
Dricka mäg i benen 12	
Jul 12	
Nyåret 13	
Stjärngossar 13	
Knutsbalen 14	

Skriv endast på denna sida!

ACC. N.R.

M. 9128:1.

Landskap: S k å n e

Upptecknat av: Walter Welin

Härad:

Adress:

Söcken: Y S T A D

f. d. brevbarare
Berättat av: Göransson

Uppteckningsår: 1942

Född år 1859 i Ystad

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

-1-

Ystad var helt annorlunda förr. Om det var bättre eller gladare, vill jag låta vara osagt. Folk var inte heller så ytliga och glömska av sig som i vår tid. Man höll mera fast vid de gamla traditionerna. Här fanns också många originella människor som nu äro borta. Vi hade förr en massa schåare, som det nu inte finns någon motsvarighet till. Ystad exporterade förr mycket spannmål, och i samband med denna sjöfart frodades också schåarsläktet. Här var t. ex. en som de kallade för Biddingen, som var ett verkligt original. Han höll mest till på krogen. Förr var här många, många flera krogar än nu. Ett värdshus låg på Continentals tomt och hette Hotell Syd, och där var en särskild avdelning för sprittörstare, som de kallade för "Gubben", och där satt alla dessa original och fick sig en nubbe. Det gick hela dagen på det viset, utan att de uträttade något nyttigt arbete. Men

Skriv endast på denna sida!

ACC. Nr. M 9128:2.

Landskap: S k å n e Upptecknat av: Walter Welin
Härad: Adress:
Söcken: Y S T A D Berättat av: F. d. Brevbärare Göransson
Uppteckningsår: 1942 Född år 1859 i Ystad

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

-2-

en annan, gladare sida av tavlan är de framstående affärsmän och konsuler som staden fött. Vad Biddingen beträffar, så hade han varit slaktardräng förut innan han blev så förfallen som han blev.

Här var också Fan-ant-Åke, som var en likadan typ. Bl. a. var här en löjtnant Mörner, som blev ryttmästare sedermera. Mörner var också en mycket slagfärdig herre, och en dag när han träffade Fan-ant-Åke, utspann sig följande dialog:

-Hör nu Fan-ant-Åke, det var bra att jag råkade Dig. Jag har nämligen ett litet uppslag. Om Du skulle råka se mig i sällskap med två förtjusande damer, så skall du gå fram till mig och säga: "Hör Du Mörner, när får jag de två kronorna som ^{jag} lånade Dig i förra veckan?" Har Du förstått?

Jo, visst hade Fan-ant-Åke förstått. Redan samma dag mötte han Mörner på Östergatan, och när han såg Mörner, gick han mycket

Skriv endast på denna sida!

M. 9128:3.

ACC. N:R. _____

Landskap: S k å n e Upptecknat av: Walter Welin.....
Härad: Adress:
Söcken: Y S T A D Berättat av: F. d. Brevbärare Göransson.....
Uppteckningsår: 1942 Född år 1859 i Ystad.....

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

-3-

riktigt fram till Mörner, lyfte på hatten och sa':

-Hör Du min käre Mörner, det är allt på tiden att Du betalar igen

det där lånet som jag beviljade Dig för ett par veckor sedan.

Damerna baxnade. De tittade på Mörner, de tittade på Fan-ant-Åke,
och innan Mörner visste ordet av, hade de vänt om på klacken sedan

de gett Mörner en synnerligen nedlåtande blick.

Fan-ant-Åke fick sedan en hel femma av Mörner, bara för att han
blivit kvitt ett par efterhängsna beundrarinnor. Sedan gick Fan-
ant-Åke med sin femma till en krog, antingen det nu var Nordbergs

vid Stortorget, Trobäcks vid samma torg eller källaren under

Norden. Ja, så levdes livet i den gamla goda tiden. Vad jag har

velat framhålla med den här lilla händelsen, som ingalunda är

någon anekdot utan en liten scen ur levande livet, är, att Ystad

hade två sidor: en energiskt arbetande klass av köpmän och mili-

Skriv endast på denna sida!

M. 9128:4
ACC. NR.

Landskap: S k å n e Upptecknat av: Walter Welin
Härad: Adress:
Söcken: Y S T A D Berättat av: F. d. Brevbärare Göransson
Uppteckningsår: 1942 Född år 1859 i Ystad

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

-4-

tärer - de senare voro kända för sina upptåg- och en dagdrivar-
klass, representerad av talrika original.

Årets händelser flög inte heller förbi människorna som i
vår tid. Man njöt och glädde sig åt de stora högtiderna, antingen
dessa nu hette maj, midsommar, jul eller påsk. Vid midsommar restes
t. ex. alltid majstång ute vid fiskarhusen, och då gick dansen till
tonerna av Lorens Hackares fiol. Det var en tattare, som gick om-
kring och spelade vid olika tillfällen. Han var duktig som spel-
man. De hade ju förr särskilda män, som avlivade hästar, och dem
kallade de för rackare. Lorens var just en sådan en. Med en dylik
rackare ville inte vem som helst umgås. Några eldar vid midsommar
upptändes aldrig här i Ystad och inte heller vid påsken. Vi sa'
också alltid bara midsommar, aldrig påskt Hans eller något i den
vägen. Majstången var egentligen det enda som förekom vid mid-

Skriv endast på denna sida!

ACC. N.R.

M. 9128:5.

Landskap: S k å n e Upptecknat av: Walter Welin
 Härad: Adress:
 Söcken: Y S T A D Berättat av: F. d. Brevbärare Göransson
 Uppteckningsår: 1942 Född år 1859 i Ystad

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

-5-

sommar. Lövmarknad förekom t. ex. inte alls. Däremot satte folk in grönt vid midsommar inomhus. De hade dessutom små majstänger på nästan alla gårdar.

På 1870-talet hade vi dessutom stora marknader, då det såldes hästar och kor och grönsaker. De hade varor utlagda på hela Stortorget och t. o. m. på Hamngatan, så stor var marknaden på hösten när alla grönsakerna torgfördes. De hade djuren på Hamngatan och grönsakerna på Stortorget. Mycket göingar kom då hit ned, även smälningar. Vid dessa marknader förekom också karuseller och sådana som kunde trolle, naturspelemän, zigenare, friluftsuppträdande o. s. v.

En annan sak, som också försvunnit nästan alldeles är den kombination av affär och jordbruk, som förr bedrevs i Ystad.

Skriv endast på denna sida!

M. 9128:6.

ACC. N:R.

Landskap: S k å n e Upptecknat av: Walter Welin

Härad: Adress:

Söcken: Y S T A D Berättat av: F. d. Brevbärare Göransson

Uppteckningsår: 1942 Född år 1859 i Ystad

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

-6-

Nästan varje hantverkare hade jordbruk utanför sta'n. De hade jorden utanför sta'n men korna och hästarna här inne mitt i själva staden. De hade en stor gemensam betesplats vid sidan om Sandskogens flygfält, och alla stadens kor skulle föras dit ut varje morgon. De flesta hantverkare hade en eller till och med två kor. De följde sina kor till Österbröstorg, och där samlades djuren ihop av en väktare, som staden höll dem med. Alla korna drevs så av denne väktare ut till Sandskogen, och på kvällen drev han dem hem igen till Österbröstorg, och där fick var och en själv ta reda på sin ko, såvida djuret inte var så hemvant att det själv traskade hem till stallet. Det hände nämligen det med. Det var inte så många år sedan det upphörde. Nu är jag 83 år. Jag var 14-15 år när det bruket upphörde. Affärsmännen hade stora gårdar och stora spiltor, där resande kunde sätta in sina

Skriv endast på denna sida!

M. 9128:7.

ACC. N:R.

Landskap: S k å n e Upptecknat av: Walter Welin

Härad: Adress:

Söcken: Y S T A D Berättat av: F. d. Brevbärare Göransson

Uppteckningsår: 1942 Född år 1859 i Ystad

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

-7-

hästar när de kom resande in till staden. Eggers, Brüdigam, konsul Perssons, konsul Borgs och Areskogs var de största affärs-
männen på den tiden. Bröderna Ljungström drev också en väldigt stor affär. Den ene Ljungström hade en son som var docent i Lund och som fick en miljon kronor i arv efter fadern. Jonas Ljungström hette doventens far. Brodern hade gården upp till vid Österbröstorg, Per Hälsas gård. Det är kanske inte bekant vem Per Hälsa var, så det är kanske bäst att jag presenterar honom också. Jo, Per Hälsa var son till en fänggevaldiger och körde fångar till Malmö innan vi fick fängelse. Varje måndag skulle de transporteras till Malmö, och det gjorde han, Per Hälsas far. Per Hälsa var åkare i yngre dagar. Han hade åkeri i Hälsingborg men reste till U.S.A., där han var i femton år. Men så kom han tillbaka till Sverige igen. Han hjälpte fadern till

Skriv endast på denna sida!

M.
ACC. N:R. 9128:8.

Landskap: S k å n e Upptecknat av: Walter Welin
Härad: Adress:
Söcken: Y S T A D Berättat av: F.d. Brevbärare Göransson
Uppteckningsår: 1942 Född år 1859 i Ystad

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

-8-

en början, och när fadern dog, övertog han gården.

Hantverkarna levde inte heller livet så jäktigt som i vår tid. De hade t. ex. en glad fest, som de kallade ljusinbrinningsfesten. Det är en fest, som jag har varit med om många gånger. Jag har nämligen varit cigarmakare och på efterhösten hade vi en mycket trevlig fest, som vi kallade för ljusinbrinningsfesten. Denna fest firades inte på någon särskild dag. Det var på Fischers tobaksfabrik det hände. Jag var där 1876, 1877 och 1878. Fabriken lades ner på 90-talet, och sedan firades ju inte festen vidare. På ljusinbrinningsfesten serverades alltid punsch, och det fick vi dricka så mycket vi ville. Någon matservering förekom inte. Det hela bestod i punschdrickning. Vi rymde ut fabrikslokalen och sedan samlades vi på vår arbetsplats. Det var fabriken som bjöd, bolaget så att säga. Disponenten

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M. 9128:9

Landskap: S k å n e Upptecknat av: Walter Welin
Härad: Adress:
Söcken: Y S T A D Berättat av: F. d. Brevbärare Göransson
Uppteckningsår: 1942 Född år 1859 i Ystad

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

-9-

hette Pripp, men nästan alla köpmän här i Ystad hade andelar i fabriken. Vi hade alltid vår fest när vi började tända i fabriken. Däremot hade vi aldrig någon fest när vi slutade arbeta vid Ijustänt.

Litet efter Ijusinbrinningsfesten kom Märten, som alltid firades med gås i mitt hem. Trots att vi inte var några storinkomsttagare, så skulle vi dock alltid ha en rejäl gås till märten. Mindre bemedlade hade inte gås utan höns eller rent av lutfisk, men det förekom aldrig i mitt hem. Vi höll styvt på mårtensfesten i mitt hem.

På samma sätt brukade vi alltid vid pingst resa ut till de närliggande skogarna, Krageholm, Marsvinsholm, Bergsjöholm. Då var inte Sändskogen så besökt som i våra dagar. Som barn var vi alltid rädda för rövare. Vi trodde att det fanns rövare i

Skriv endast på denna sida!

M. 9128:10.
ACC. N:R. _____

Landskap: S k å n e Upptecknat av: Walter Welin
Härad: Adress:
Söcken: Y S T A D Berättat av: F. d. Brevbärare Göransson
Uppteckningsår: 1942 Född år 1859 i Ystad

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

-10-

Sandskogen. Man slog sig ihop några stycken när man skulle ha en sådan där utflykt. Hustrurna fick laga mat ett par dar i förväg, och så bar det iväg med en hel vagnkaravan. De hade t. o. m. höstavgagnar, så många kunde det vara vid dessa pingstutflykter. När vi för hem igen hade vi alltid satt lön på vagnarna. Även inomhus klädde man med grönt vid midsommar. Man stack ned en lövruska här och var i rummen, men inte på några bestämda platser.

Mårfrudagen ha vi aldrig förat på något särskilt sätt i Ystad. Jag har inte heller hört någonting om tranan, men väl känner jag till fasthagssederna. Fastan, det var en uppsluppen tid, det. De slog katten ur tunnan på lilla exercisfältet, där Sporthallen nu ligger, och sedan hade de danstillställningar ute på Karantänen ute vid fiskarhusen. Det gick kolera förr i tiden, men var där inga sjuka för tillfället, så hade de sin tillställ-

Skriv endast på denna sida!

M. 9128: II.
ACC. N:R.

Landskap: S k å n e Upptecknat av: Walter Welin
Härad: Adress:
Söcken: Y S T A D Berättat av: F.d. Brevbärare Göransson
Uppteckningsår: 1942 Född år 1859 i Ystad

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

-11-

ning ute på Karantänen. De brukade då komma ridande, en femton till tjugo stycken i trupp. En tunna hade man hängt upp i en galge. Sedan red en efter en och slog sitt slag mot tunnan. Somliga förfelade slagen, andra kunde inte alls slå, eftersom hästen i sista ögonblicket skyggade, kanske beroende på att där var en levande katt inne i tunnan. Seden att ha en levande katt blev så småningom förbjuden. De festade om tappert efter kattutslagningen och så blev det krakel. Detta var anledningen till att myndigheterna förbjöd kattutslagningen. Allesammans var utklädda, så att man knappt kunde känna igen dem. De gjorde allt vad de kunde för att väcka uppseende vid fastan. Den som slog ut katten blev kattakung och fick fri fest på kvällen. Dessutom hade ju varje borgare fastlagsbullar vid fastan. Det var en sed lika säker som påskäggen vid påsk. I min ungdom brukade

* Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M. 9128: 12.

Landskap: S k å n e Upptecknat av: Walter Welin
 Härad: Adress:
 Stöcken: Y S T A D Berättat av: F. d. Brevbärare Göransson
 Uppteckningsår: 1942 Född år 1859 i Ystad

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

-12-

vi alltid plocka ägg ute på gatorna som påsknöje. Det var gott om ägg på den tiden. Man sökte ut ett tjog starka ägg, som man använde till pickningen, och man kunde därvid vinna en hel del ägg, om man var skicklig i att plocka. Det var företädesvis påskafton och påskdagen som vi plockade ägg. Långfredagen firades stillsamt, men någon flaggning på halv stång förekom inte.

Så kom äntligen första maj, och då hade vi våra fester också. Oj, vad de festade i mina unga år. Vi drack mærg i benen. De öppnade en dansbana i Missunna den dagen och sedan dansade vi där uppe varje lördag och söndag. Det var den enda tillställningen som här var.

Ja, vad julen beträffar, så ha väl så många före mig berättat om den helgen, att jag kan fatta mig kort. Det kan ett fruntimmer bättre göra reda för än jag, för juletid var ju fram-

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. M. 9128:13.

Landskap: S k å n e Upptecknat av: Walter Welin
Härad: Adress:
Söcken: Y S T A D Berättat av: F. d. Brevbärare Göransson
Uppteckningsår: 1942 Född år 1859 i Ystad

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

-13-

för allt matatid. Någon särskild julmarknad förekom inte i Ystad. För övrigt hade vi alltid julgran och julklappar. Däremot var det inte så vanligt att jultomtar gick omkring vid julen. Det är ett påhitt från senare datum. Julmaten i mitt hem bestod av fisk och gröt. Skinka var inte så vanligt då. Man gjorde sylta och korv.

Dopp i grytan är en uppländsk sed, som vi stått alldeles främmande för. Inte heller brukade vi blåsa in julen som man nu gör så pampigt på sina håll.

Däremot firades det nya året på nyårsnatten. Nere vid hamnen brukade båtarna låta ångvisslorna ljuda, så att det hördes vid omkring. Dessutom hade var och en sina fester privat. När Arbetarrörelsen vuxit sig stark, hade dessa föreningar sina fester vid nyåret.

Att de hade stjärngossar vid trettonhelgen minns jag inte.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. M. 9128: 14.

Landskap: S k å n e Upptecknat av: Walter Welin
Härad: Adress:
Söcken: Y S T A D Berättat av: F. d. Brevbärare Göransson
Uppteckningsår: 1942 Född år 1859 i Ystad

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

-14-

alls, men tjugondagen jul hade de ju alltid Knutsbal på rådhuset, men det var en fest för de mera förmögna. Dit hade inte arbetare tillträde.

Skall jag sedan sluta min berättelse med litet om övernaturliga väsen, så vill jag ha sagt det, att om Bäckhästen hörde jag ingenting. Annars talade de ju om den. Att det spökade i Peterskyrkan är däremot en sak, som jag hörde talas om ofta. De hörde då inifrån kyrkan, men vad det var vet jag inte. Om någon Vita fru har jag inte hört ett ord. Ja, de gamla hade många saker att tala om, som kunde göra en rädd, men när det gällde att skrämma oss barn när vi varit olydiga, så tillgrip man inte sådana saker som Bäckhästen och spöken, utan då sa' man rätt och slätt: "Är Du inte snäll, kommer sotaren och tar Dig". Det hjälpte i de flesta fall. Vi barn var rysligt rädda för sotaren.

Skriv endast på denna sida!